

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een hard en waakzaam woord. Engagement in de literaire tijdschriften van de 'lange jaren vijftig' (1950-1963)

Groos, Anneliesje Marije

Citation

Groos, A. M. (2016, March 17). *Een hard en waakzaam woord. Engagement in de literaire tijdschriften van de 'lange jaren vijftig' (1950-1963)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/38563>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/38563>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/38563> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Groos, Anneliesje Marije

Title: Een hard en waakzaam woord. Engagement in de literaire tijdschriften van de 'lange jaren vijftig' (1950-1963)

Issue Date: : 2016-03-17

Een hard en waakzaam woord

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt dankzij financiële bijdragen van: Hogeschool Leiden, J.E. Jurriaanse Stichting, Stichting Fonds voor de Geld- en Effectenhandel.

Afbeelding op het omslag: Jan G. Elburg, *Podium* 11 (1956) nr. 2.

Dit proefschrift heeft geen eigen ISBN.

Het ISBN van de handelsuitgave is 978-90-8704-577-7

© 2016 Marije Groos & Uitgeverij Verloren

Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum

www.verloren.nl

Opmaak: Rombus, Hilversum

Omslagontwerp: Frederike Bouten, Utrecht

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Een hard en waakzaam woord

*Engagement in de literaire tijdschriften
van de 'lange jaren vijftig' (1950-1963)*

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 17 maart 2016
klokke 16:15 uur
door

ANNELIESJE MARIJE GROOS

geboren te Leiden
in 1972

Promotores: Prof. dr. Y. van Dijk
Prof. dr. A.G.H. Anbeek van der Meijden

Promotiecommissie: Dr. S. Beeks
Prof. dr. O.M. Heynders
Prof. dr. J.H.T. Joosten
Prof. dr. J.C. Kennedy
Prof. dr. F.W.A. Korsten

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
1 Literatuur en maatschappij: beeldvorming, kaders en programma's	18
1.1 De jaren vijftig in beeld	18
1.2 De ritselende revolutie	24
1.3 Kader en opzet van het onderzoek	28
New historicism	29
Discours	31
Polyfonie	34
Autonomie, literatuur en engagement	37
Literair engagement en tekstgenre	42
Leeswijze en aanpak	48
1.4 Het corpus: de tijdschriften	48
Programma's en pretenties	50
De wending: <i>Reflex</i> , <i>Braak</i> en <i>Blurb</i>	51
Tegendraads en vernieuwend in engagement: <i>Podium</i>	55
Opnieuw een wending: <i>Gard Sivik</i> en <i>Barbarber</i>	68
Tussen traditie en vernieuwing: <i>De Gids</i> en <i>Maatstaf</i>	74
Verzuilde tijdschriften: <i>Ontmoeting</i> en <i>Roeping</i>	77
Literatuur en politiek naast elkaar: <i>Libertinage</i> en <i>Tirade</i>	82
1.5 Tot slot: een blik vooruit	84
2 Herdenken – getuigen – waarschuwen: de Tweede Wereldoorlog	86
2.1 De Tweede Wereldoorlog in de jaren vijftig	89
De literaire representatie van de oorlog	94
Oorlogsliteratuur en engagement	95
2.2 Literatuur als herdenking	100
2.3 <i>Nationale snipperdag</i> : gezamenlijk protest	109
2.4 Dissonante essays: een andere blik op het historische verhaal	122
<i>Gard Sivik</i> : klein protest	123
<i>De Gids</i> : kanttekeningen	123

	De non-conformistische traditie van <i>Maatstaf</i>	125
	<i>Podium</i> : scherpe kritiek	130
2.5	Poëzie en proza: herdenking en actualiteit, verleden en toekomst	150
	Poëzie in <i>Podium</i> en <i>Maatstaf</i>	151
	Proza: <i>Het stenen bruidsbed</i> en <i>Val, bom!</i>	159
2.6	Conclusie	162
3	De wegen naar onafhankelijkheid: dekolonisatie in de Oost	168
3.1	Dekolonisatie in de jaren vijftig	170
	Postkoloniale kritiek	175
	Verdringing, vervreemding en tegenspraak: literaire representaties	176
3.2	Niet (uit)spreken: bevestiging van het dominante discours	184
	Amnesie	184
	Bespreekbaarheid zonder positiebepaling	185
3.3	Dissonantie van essay tot manifest	187
	<i>Podium</i> en het manifest	190
3.4	Woede en spot in <i>Reflex</i> en <i>Podium</i> : dissonanten in poëzie en proza	199
	Luceberts 'Minnebrief aan onze gemartelde bruid <i>Indonesië</i> '	199
	Proza: enkele verhalen en een toneeldebuut	206
3.5	Conclusie	210
4	Oostenwind – Westenwind: de Koude Oorlog	214
4.1	Nederland kiest partij	219
	Atlantisering	222
	Protest	230
	De literaire stem	235
4.2	Bevestiging van het dominante discours: anticommunisme en consensus	245
	Betrokkenheid door distantie: <i>De Gids</i>	246
	Apocalyptische beelden in <i>Ontmoeting</i>	249
	De kerk en de kerker in <i>Roeping</i>	252
	<i>Libertinage</i> en <i>Tirade</i> : op het snijvlak van literatuur en politiek	260
4.3	Doorbreking van de consensus: dissonante essays	275
	Polemiek: de strijd tegen binnenlands communisme	275
	De zaak-Pasternak	277
	<i>Podium</i> : 'Mit brennender Sorge' of 'A bas la politique!'?	279
	<i>Gard Sivik</i> voor de troepen uit	294
	<i>Maatstaf</i> : de dualiteit van goed en kwaad	298
	Overwegingen bij de mogelijkheden van het essay	327
4.4	De hete keel van Lucebert	332
	Aanklacht tegen het 'vredig nederland'	333

Consequenties van het gehanteerde kader	341
Poëtica van de poëtische revolutie	347
Analyse van de gedichten: 'een hard en waakzaam woord'	351
Het dilemma van het geëngageerde gedicht	389
Tot slot: engagement als rode draad	398
4.5 Oorlog als koude eb of vloed: andere dichters over de Koude Oorlog	410
Vertwijfeling, ironie en spot in <i>Podium</i>	411
Twee dissonanten in <i>De Gids</i>	434
De middenpositie van <i>Maatstaf</i>	435
4.6 Dissonante stemmen in het theater	442
4.7 Conclusie	467
Besluit	477
Summary	483
Bronnen en literatuur	489
Primaire bronnen	489
Overige bronnen en geraadpleegde literatuur	501
Register	517
Curriculum vitae	523

